

100 éves lenne a grafika egyik nagymestere, Csohány Kálmán, a kiszámíthatatlan és sokszor kegyetlen párkák nagyon elmérték azt a bizonyos fonalat. Csohány alig élt többet, mint egy fél évszázadot. Hogy a kor rovására írható-e, ki tudja, de barátai közül is sokan idejekorán mentek el, Kondor Béla 41 évesen, Lenkey Zoltán 47 évesen. Mindhármonál én mégis azt érzem, hogy amit létrehozta és hátra hagyta egy teljes életmű, talán elejétől fogva sejtették, hogy az idő nem nekik dolgozik.

Csohány Kálmán itthon van Miskolcon, sokan vannak ma is, akik még emlékeznek kedves alakjára, megnyerő személyiségére, és akik ismerik művészetét. Két évvel ezelőtt a galéria nagytermének egyik falán én rendezhettem el grafikáit, abból az apropóból, hogy ő is egyike volt azoknak, akik a 60-as években nagydíjasok lettek, egész pontosan Csohány 1967-ben a IV. Miskolci Grafikai Biennálén kapta meg a seregszemle legnagyobb díját.

A centenárium alkalmából a mostani kiállítás válogatás a művész gazdag képi világából, változatos műfaji repertoárjából. Sokan megfogalmazták és leírták Csohány képírói attitűdjének, világlátásának mással össze nem téveszthető sajátosságait, melyek közül elég ha a rajz mániákus tiszteletét, a természetből vett szimbólumokkal való balladisztikus történetmesélést, a letisztult rajzi struktúrákat, a lényegre törő, tömör képírást, a sokszor borongós hangvételt említjük, hozzáátve, hogy volt benne játékosság, és tudott finoman ironizálni is.

Mielőtt a Miskolccal való kapcsolatáról beszélnék egy kicsit, szeretném külön megemlíteni, és megköszönni azt a nagy munkát, amit az emlékévként alkalmából a művész lánya és fia végzett és végez, mert még nincs vége, kiállítások sorát rendezik országsszerte és egyet külföldön is, a pásztói alapítvánnyal karöltve. Eddig Pásztón, Hódmezővásárhelyen, Szekszárdon, Hajdúböszörményben, Budapesten, Balassagyarmaton, Csíkszentmártonban, Palócföld-Pásztón rendeztek kiállítást, s a következő tárlat pedig Baján lesz. És azt még hozzá kell tennem, hogy minden kiállítás más-más válogatást mutat be.

A miskolci kiállításon a Csohány-művek mellett feltűnnek a kortársak, barátok, hiszen Miskolcon Csohány számtalanszor megfordult, sok műve itt készült az alkotótelepen, nemcsak tevékeny részese volt a biennáléknak, hanem ő is egyike azoknak, akik a biennálé megteremtéséért dolgoztak. Gyakran részt vett a zsűri munkájában is. Miután Feledy Gyula 1955-ben Miskolcra költözött, eltökélt szándéka volt a Grafikai Műhely létrehozása és ebben sokan támogatták és segítettek, többek között Kondor Béla, Kass János, Reich Károly, Lukovszky László és Csohány Kálmán. A grafikai biennálé elindulása, 1961 után, Miskolcot a grafika fővárosaként emlegetik.

Azt gondoltam, hogy megpróbálom egy kicsit megidézni azt a hangulatot, azt a tenniakarással és lendülettel teli korszakot, melyben annyi nagyszerű mű született, miközben nem volt könnyű felépíteni az országot, ahogy a levelekből is kiviláglik, szinte mindenki napi anyagi gondokkal küzdött.

A leveleket, melyekből idézek Csohány írta feleségének és barátainak; Feledy Gyulának, Kondor Bélának és Lenkey Zoltánnak.

A hatvanas-hetvenes években járunk, nincs mobiltelefon, a vonalas telefon is olykor dőcögve működik, van posta, de időnként elakad a működése, ezért gyakran a barátok kézbesítik az sms-ek és a social mediás üzenetek őst, a kézzel írott leveleket. Csohány Klárától kaptam meg a levéltári pontossággal archivált, gyönyörű kézírással teleírt papírlapok fotóit. Ezekből olvasok fel néhány részletet.

Cím: Csohány Kálmánné, Budapest, II. Kapy u. 3.

Feladó: Csohány Kálmán, Miskolc, Csabai kapu 22. Művésztelep

Miskolc, 1961. szept. 7.

Kedves Klárika!

Ne haragudj, hogy egy kicsit késve írok magamról, már biztosan türelmetlenül vártad, hogy mi van. Addig nem akartam írni, míg az első próba-karcolat le nem nyomtattam.

Rendben megérkeztem. Itt egy kis iroda helyiséggett rendeztek be nekem lakó és hálószobául. Közvetlenül mellette van a W.C. is, és ott egy vízcsap, ahol meg tudok mosdani. Ezek az utóbbiak elég piszkosak, dehát az ember nem válogathat. Ugyanebben az épületben van a rézkarcolóműhely is, elég jól van felszerelve. Persze itt tudtam meg,

hogy apránként mi mindent kell még vennem. A nyomtatópapiroktól kezdve gyertyáig, spirituszig sok mindent. Kicsit nehéz most átállni rézkarcra, hiszen több, mint 10 éve, hogy egyáltalán nem csináltam, de egy pár darabot azért talán sikerül hazavinnem. Az itteni fiúk nagyon sokat segítenek mindenben, igazán nagyon jó a vendéglátás. Kondorék az este érkeztek le, ők is nyomtatni jöttek.

Reggelente elmegyek a közértbe vásárolni. Reggelire egy poharas tejfölt szoktam enni kenyérrel, délre pedig lókolbászt zöldpaprikát, este is ugyanazt. Tóth Imre hozott be tegnap este nagyon jó sztrapacskát, előtte való este pedig paprikáskrumplira hívott meg. Feledy az első este pirított májjal kínált meg. Úgyhogy ilyen szempontból ne nyugtalanodjál. Gyümölcsöt is eszem. Szőlőt és dinnyét is vettem már.

Ennyit tudok írni az eddigiekről. Hét darab kis rézkarcolót csináltam eddig, most akarok áttérni a nagyobbakra.

Kimostam az eddigi szennyeseimet, úgyhogy talán kitart a ruhaneműm, míg hazamegyek. Sok szeretettel csókollak mindannyiótokat

Kálmán

A levél tehát 1961-ből való, Csohány 36 éves, 1952-ben végezte el a főiskolát, azt írja 10 éve nem csinált rézkarcolót, vagyis utoljára a főiskolán tudott rézkarcolót nyomtatni, olyan mesterek mellett, mint Hincz Gyula és Koffán Károly. 1961 szeptemberében azért dolgozott keményen, mert az I. biennáléra akart új műveket küldeni, mely nem csak sikerült, hanem nem melleleg díjat is kapott a rézkarcaiért.

Csohány felesége, Klárika gyorsan válaszolt férje szeptember 7-i levelére, Kálmán pedig szeptember 10-én már megírta az újabb beszámolóját. Most pedig 3 évet ugrunk, egy 1964-ben írott levélből idézek:

Tegnap este voltunk kint a sajszentpéteri papnál. Nagyon rendes ember. Külön nagy élmény volt, hogy késő este bementünk a templomba és Samu orgonált. Talán ezen az estén ismertem meg Samut közelebről. Tudniillik a pap a kötelező breviáriumot olvasta, és Samunak halkan mondta föl. Az improvizációnak legszebb gyöngyei hangzottak fel, /véleményem szerint/ s úgy éreztem, hogy ez a nagy kölyök / Samu / a legtisztább és legnagyobb ember abból a körből, amit én ismerek.

A sajszentpéteri pap, Demeter István, aki festő és költő is volt. Nagyon nagy barátságba keveredett a miskolci művészek egy részével. Falképei ma is ott vannak a templomban, készült egy stáció-sorozat is, amiből sajnos semmi nincs meg. Kondorról tudjuk, hogy abszolút hallása volt, játszott zongorán, otthon volt egy templomi orgonája, képes volt teljes Bach fúgákat elfütyülni. Nagyon szeretett improvizálni, e sorokból is kiderül, hogy el tudta kápráztatni hallgatóit.

Csohányyal korábban is többször találkozhatott, de ahogy a levélből kiderül, ekkor kerültek közelebb egymáshoz. Gyönyörű, amit Csohány Samuról ír, minden szónak súlya van: nagy kölyök, legtisztább, legnagyobb ember.

A következő Kondor levele, dátum nélküli, de bizonyára 1964-ből való. Éva, Bagi Éva – Samu második felesége, zenész, zenetanár, akit Kondor másfél év múlva elveszít, s ez az elválás nagyon megviseli Kondort. A miskolci 17 nap alatt készülhettek azok a karcok, melyeket Kondor az Ernst Múzeum-beli kiállításon mutatott be. Itt szeretném megjegyezni, hogy van egy Kondor rézkarc, egyetlen példánya létezik, a címe Csohány és a papok.

Kedves Kálmán,

nem mentem le azért, mert fájtak a kerék és azt gondoltam, hogy elmúlik mindkettő. De nem. Én a pincétől voltam, úgy hogy jobban látom, ha maradok.

23.-án megyünk sziliszetre egy hétre a Nagy Laciékhoz. (ők ma mentek már)

Azok megkérnék még, hogyha a Grabainál fizetn, kérlek meg az én fafotózáromat is, majd ~~itt~~ pórtán elküldöm neki. Én 17, Éva 6 napot voltunk ott.

Zoli felkérte-e már a karcokat, vagy még sajnálja őket? Mindenkit üdvözölök. Itt kárikula van, én gatyúban.

heva

Samu

A harmadik barát pedig Lenkey Zoltán volt, borongós leveleinek egyikéből idézek:

Kedves Kálmán!
Már többször az a hír járta, hogy lejöt-
tök Samuval. Utoljára Serestől hallottam ezt.
Hogy vagy, tor? Mikor jössz?

Samuval mi van?

Ne haragudj, hogy ez most néletem
az adományom. Próbáld meg azt a
töröjt nekem, amit ígértél!

Nem tudom elkészült-e az a köcsög, de most elhozott Csohány néhány kerámiát Miskolcra, hogy Lenkey kedvére válasszon egyet.